

ARVID
JÄRNEFELT

Isänmaa

 SAGA
LONDON

ARVID
JÄRNEFELT

Isänmaa

 SAGA
KULTUURI

ISÄNMAA

Arvid Järnefelt

SAGA EGMONT

Isänmaa

Suomentanut

Alkuperäinen otsikko

Coverillustrations: Shutterstock

Copyright © 1893, 2018 Arvid Järnefelt ja SAGA Egmont

All rights reserved

ISBN: 9788726072167

1. e-kirjapainos, 2018

Koko: EPUB 2.0

Tämä on tekijänoikeuslain suojaama kirja. Kopiointilupa muuhun kuin henkilökohtaiseen käyttöön on tehtävä sekä SAGA Egmont että kirjailijan kanssa.

SAGA Egmont www.saga-books.com - a part of Egmont, www.egmont.com

I.

Vuorelaksi sanottiin vanhaa taloa Honkavaaran kupeella. Ja Niemeläksi toista-toisen mäen rinteellä olevaa. Väkevä koski puhkaisi laajan metsäisen laakson talojen välillä. Se oli jylhä Taivalkoski, joka kohisten laskeutui ylemmästä järvestä alempaan.

Entisiin aikoihin nämä talot olivat kaukaisesta kyläkunnasta tänne muuttaneet,-siirtyneet syrjemmäksi isonjaon aikaisia sukuriitoja ja levittäytyneet näin omille aloilleen. Ja vuosien vierieessä alkoi kaltevien mäkien kylkiin tai laaksojen sopukkoihin ilmaantua asukkaita näitten alustalaisiksi.

Mitkä olivat torppansa saaneet perintöosana, mitkä taas syrjäsuikuisina asustivat kyläkunnan jakamattomilla mailla, jotka metsinä ympäröivät Vuorelan kantataloa. Niemelän talo oli vähäväkisempi, keskellä jylhää hongistoa, jota sen voimat eivät riittäneet kukistamaan.

Kovat katovuodet kohtasivat sitten 60-luvulla näitäkin seutuja. Niemelän talo oli menemäisillään häviöön. Suuri kurjuus levisi kaikkialle. Ja vasta monien vuosien perästä alkoi siinä taas näkyä elonmerkkejä. Elpynyt se ehkä olisikin, jollei muita asioita olisi tullut väliin.

Vuorela vaurastui pikemmin ja varmemmin. Sen väki oli seudun voimakkainta. Salot ryskyivät sen sekametsäin kaatuessa kaskeksi, ikuiset hongat vavahtelivat sinisen

savun pyörteissä, kotipellot yhä laajenivat talon ympärillä, ja metsän raja etenemistään eteni. Ei koko seudussa tiedetty toista niin väkevää kättä taistelussa Tapion väkeä vastaan kuin oli Vuorelan haltijoilla. Niemelä elpyi Vuorelan turvissa.

Niihin vaurastumisen aikoihin oli näille maille ilmestynyt outo mies, matalaotsainen ja terävänokkainen. Kerrottiin, että hän oli tullut seisten semmoisen tukin niskalla, joita oli paljon sinä kesänä mennyt vesiä myöten alas ja jotka järvissä koottiin lautoiksi. Hän oli hypännyt maihin, heilauttanut lakkia tovereilleen ja jättänyt lauttansa. Hyvin siivoton hän oli ollut puheissaan, laskenut sopimatonta pilkkaa pitäjän vanhasta kirkosta ja nauranut harmaapäistä rovastia.

Ei kukaan ymmärtänyt, mitä hänen toimensa täällä tarkoittivat. Metsiä hän vain kävi lueskelemassa ja oli hyvin karkäs niitä ostamaan. Osti käsiinsä kaikki jylhimmät hongikot.

Hänellä oli viinapullo taskussaan, kun hän kaupat teki. Olivat maistelleet kovasti Niemelässäkin.

Useat olivat mieltyneet tähän mieheen. Hänellä oli aina paljon juttelemista, ja hän tiesikin suuren maailman asioita enemmän kuin muut.

Vihdoin hän teki lailliset kauppakirjat Niemelän isännän kanssa ja osti häneltä Taivalkosken 50-vuoriselle arennille. Ja oli sitten hiljaa kuin myyrä. Vihelteli vain itseksensä metsissään.

Jonkin ajan kuluttua tuli näille maille paljon melua ja rauhattomuutta. Tuli herroja kaikenlaisia-vatupassit kainalossa.

-Kenenkä on tämä koski, he kysyivät.

Heille näytettiin mies-Niemelän uusin alustalainen, kosken vuokraaja.

-Kenenkä ovat sitten nämä metsät? Taas sama mies.

Ja herrain kasvot venyivät. He ymmärsivät miehen kiireestä kantapäähän. Ja he vähensivät äänensä ja alkoivat hieroskella hiljaista kauppaa kosken ja metsäin omistajan kanssa. Kaupat tehtiinkin. Mutta niistä eivät sivulliset saaneet mitään vihiä.

Talven tullen alettiin metsiä sortaa alas.-Ja paljon siihen tarvittiin miestä, sekä hakkuuseen että rannoilleajoon.

Kevään tultua taas usea lähti suurien tukkilauttain mukana muille maille. Monen torpan kotipellot jäivät toukoa vaille.

Ruohon pää kurkisteli maatuneen ohransängen alta, huomasi, ettei ollut mitään pelättävää, kutsui kiiruusti kaikki toverinsa, ja pian oli valloitettuna luvattu maa.

Kyntäjää ja kylväjää ei kuulunut. Västäräkit ja heinäsiirakat, rikkaruohot ja perhoset viettivät huoletonta kesää sihiseväin poutain kestäessä.

Sillä miehet rallattivat alas virtoja kelluvien pölkkyjen mukana. Ja kun he kerran maailmalle pääsivät, niin ei heistä paljoa enää tiedetty. Jos kuka palasi takaisin, niin hän tiesi kertoa, ettei koko maailmassa muuta ollutkaan kuin tukkimetsiä, tukkikauppoja ja tukkilauttoja. Rahoja oli niillä, jotka palasivat, ja vielä enemmän kuuluu olleen niillä, jotka jäivät.

Mutta pelkkiin metsäkauppoihin eivät herrain toimet rajoittuneet.

He alkoivat rakentaa sahalaitosta Taivalkosken alle. He keräsivät ympäristöstä kaikki saatavissa olevat miespuolet työhönsä ja maksoivat siitä toistakymmentä markkaa

mieheen joka lauantai-ilta. Kallio porattiin puhki koskentöyräältä ja teräväkärkisillä vasaroilla naputettiin kivimöhkäleet neliskulmaisiksi. Maa tasoitettiin sileäksi penkereeksi ja vedettiin tiiliä suuret läjät.-Semmoinen pauhina ja räiske tuli koko seutuun, ettei ennen oltu kuultu eikä olisi uskottu saatavan heikoilla ihmisvoimilla syntymäänkään. Ja sitten olivat kaikki niin iloisia, nauroivat ja luikkasivat, että linnut seuduilta pakenivat ja kuuset kummastelivat metsän reunaksi paljastuttuaan.

Mutta kun perustuksia ruvettiin laskemaan suureen saharakennukseen, silloin otettiin työhön vaimot ja lapset, kaikki, mitä oli saatavissa- vaimot savea sekoittamaan ja lapset muruja korjaamaan-kaikki. Jos kuka hevosmiehenä tuli, hän sai palkan, jommoista ei olisi aavistanut kellekään maksettavan.

Hulluina olivat ihmiset siihen uuteen työhön. Se oli ennenkuulumatonta; sen päämäärää ei oikein tiedetty.

Mutta se viehätti ja veti puoleensa.

Mitä olisikaan elämä ollut uudistalon kaskimaita karhiteissa, kun oli naapurikin viereltä väistynyt, kun koko väkinen voima kerääntyi muurahaisparvena yhteen kokoon-jossa iloittiin ja laulettiin eikä tiedetty huomispäivän murheista! Ja niinpä moni alkaneista uudistaloista hävisi pois mäen rinteiltä; moni heinämaa metsistyi huhkaimen kotisijaksi ja ketun juostavaksi entinen kujatie.

Siihen aikaan meni Niemelän perintöalo kokonaan häviöön. Sen herkkä isäntä, joka oli tuon uuden tukkilaisen parissa maistellut ensimmäiset viinansa, oli niin tähän tavaraan mielistynyt, että herkesi tykkänään juopoksi. Hän liikuskeleli alinomaa sahan mailla. Sanottiin, että hän kuoli humalapäissään vaimonsa viereen. Emännältä ei koskaan saanut asiaan tarkempaa selitystä. Se vain tiedettiin, että

hän samana yönä oli synnyttänyt ennenaikaisen tyttölapsen, joka oli kumminkin jäänyt eloon ja kasteessa saanut *Liisan* nimekseen.

Sitten kuoli emäntäkin, ja orpo joutui emäntävainajan sukulaisen Iskan hoitoon, joka oli konemestarin apulaisena sahalla.

Vuorelan talo oli niitä ainoita, jotka eivät väkeänsä kadottaneet. Vaaran laelle se jäi entiselleen seisomaan. Se elpyi elpymistään vain siellä mäellä. Yksinäisenä ja hiljaisena se kohosi korkealta sijaltaan kohottaen uhitellen päätänsä vastapainoksi sahan punakylkisille rakennuksille, jotka olivat alhaalla vesien tasalla.

Ylpeä oli Vuorelan isäntä, ylpeä suvustaan ja maineestaan. Monet sukupolvet olivat häntä ennen askel askeleelta edistäneet Vuorelan viljelyksiä. Hiljaisesti vuosikausien ahkeroimisesta ja hiestä, sitkeistä, karkeakätisistä esi-isistä kertoi Honkavaara laihotilkkuinensa. Eikä sen nykyinen isäntä tahtonut olla edeltäjiään huonompi. Vuorelan vanha perintötalo alkoi tulla kukoistuksiinsa hänen aikanaan. Mutta sama tukkilainen, joka oli näille maille niin odottamatta tullut, maksoi autioksi joutuneen Niemelän ruununrästtit ja otti talon haltuunsa. Häntä sanottiin nyt Uusniemeläksi.

Ei olisi kukaan voinut uudesta tulokkaasta semmoista ennustaa. Sillä vanha Niemelän talo oli perin rappiolla, ja sen saattaminen kuntoon olisi kysynyt paremmankin miehen sitkeyttä.

Nyt nähtiin, että hänellä oli suunnattomasti rahoja, jotka hän oli saanut metsillään,-ja että lähes toinen puoli sahalaitoksesta oli hänen;-sen hän oli vaatinut korvaukseksi vanhan Niemelän jylhästä Taivalkoskesta. Tyhjästä hän oli rikkautensa luonut.

Hän teki karjakkonsa emännäksi ja syyti suuret rahansa maahan, joka tehtiin järjestään heinämaaksi. Talous perustettiin karjanhoidolle. Rakennettiin uhkea kivinavetta ja tuotettiin ulkoa kuuluisaa karjarotua.

Missä muut olivat saaneet meurostaa otsa hiessä sukupolvesta sukupolveen, se pantiin Uusniemelässä kuntoon parina lyhyenä vuonna,- vieraila, palkatuilla työvoimilla enimmäkseen.

Siinä se seisoi nyt Uusniemelä kuin uudestaan luotuna. Ja sen haltijat -entinen tukkilainen ja hänen karjakkonsa- olivat seudun rikkaimpia ihmisiä.

Heidän ympärilleen kasvoi alustalaisia, enimmäkseen vierasta, ulkoa muuttanutta väkeä.

Ja Uusniemelän isäntä oli herennyt siivosuiseksi, silittänyt ja voidellut tukkansa päätä myöten, pukeutunut verkavaatteisiin ja tärkättyyn kaulukseen. Hänelle tuli kaiken maailman sanomalehdet, ja hänen ympärilleen liittyi koko nuori kansa, joka mielellään uskoo ja rakastaa uutta. Uusniemelässä tiedettiin ja kerrottiin maailman asioita laajempaakin kuin oman ahtaan kotikunnan piiristä. Uusi henki oli tullut Uusniemelän mukana.

Vuorelan isäntä, joka oli nähnyt paljon mullistuksia ympärillensä, paljon harhaan menneitä ja rikkoutuneita toiveita, paljon maltittomuutta, saamattomuutta ja kurjuutta ja joka oli kuitenkin vaarallansa kukistumatonna pysynyt, hän ei nytkään kadottanut tasapainoaan, vaikka näki Uusniemelän semmoisella voimalla ponnistavan eteenpäin hänen sivuitsensa. Ja jos hän näki nuorison suosion hänestä itsestänsä pois kallistuvan, niin hän ei ollut asiasta millänsäkään, sillä hän tunsu nuorison mielen ja tiesi sen vaihtelevaksi. Jonakin päivänä, hän arveli, kun ikää karttuu, nuoret huomaavat, kuka on heidän oikeata etuansa

valvonut; huomaavat, ettei ole kaikki kultaa mikä kiiltää. Ja olihan niitä toisia, vanhoja ja vakavia miehiä, jotka sitä lujemmin liittyivät Vuorelaan mitä laajemmalle Uusniemelä pyrki valtaansa levittämään.

Vuorela ei voinut tunnustaa, että Uusniemelän asia olisi ollut oikea. Joka oli kuin varkain tänne tullut, kuin varkain ottanut talon haltuunsa, metsät ostanut ja jälleen myynyt! Ja kaikki, mitä Uusniemelä oli mukanaan tuonut, hienostelevat herrastavat ja savukkeet ja koulupuuhat-ne olivat sentähden vastenmielisiä vuorelaisille.

Vuorela, joka oli hänkin metsänsä polkuhintaan myynyt, jolle nyt sekä herrat että Uusniemelä salaa irvistelivät, hän oli vaikka näin paljastuneena näyttävä, että rehellinen työ lopultakin perille vie ja että on tuleva aika, jolloin Vuorelan talo seisoo jälleen ensimmäisenä kunniansa kukkuloilla.

Eivät näkyneet uusniemeläiset perillisiä saavan. He olivat lapsettomia.

Vuorelassa sitävastoin oli ainukainen, sinisilmä lapsi.

Se oli *Heikki*.

Se oli Vuorelan emännän silmäterä. Useinpa hän istuen kuistin alimmalla portaalla tuuditteli tätä lastaan illansuussa, kun päivä oli mailleen menossa ja surullisesti paistaen punasi navetan valkoista seinustaa. Lauloi tuutulauluansa, surunvoittoista laulua, maailman avaruutta, kovan onnen kolkkoutta, hyvän onnen lyhyttä.

He rakastivat tätä ainokaistansa koko sielustaan, niinkuin hänessä olisi ollut heidän elämänsä merkitys.

Ja he näkivät hänen varttuvan päivä päivältä-kasvavan heidän suuren rakkautensa ympäröimänä, niinkuin kukka helottavassa päivänpaisteessa.

Ja koko väki rakasti Heikkiä, sylitteli, sylkytteli. Kesken askareita saatettiin pysähtyä kuuntelemaan, kun isä tai äiti Heikin tekemiä haasteli. Oli kuin koko talo olisi hengittänyt ja ajatellut ja elänyt vain Heikki mielessä.

Mutta Heikki-lapsi katseli totisena ympärilleen suurine sinisine silmineen, katsoi kuin olisi kummaa satua kuunnellut-haaveksien omiansa, niinkuin olisi minne muuanne pyrkinyt,-irti rakastavasta sylistä.

Saharuukin hän näki ensi kerran lehmäin paimenena ollessaan. Aamun kultainen usva oli juuri paennut vaaran ympäriltä. Kahden suuren kuusen välissä oli kivi. Siltä kiveltä se näkyi.

Ja lehmät unohtuivat.

Sydän alkoi oudosti sykkiä.

Heikki näki suuren savupiipun, näki kosken vaahtoisen putouksen, näki outoja rakennuksia-ja ihmisiä, jotka siellä liikkuivat-paljon ihmisiä, jotka kulkivat edestakaisin. Mitä ihmeen ihmisiä ne olivat?- Tiesivätkö he ollenkaan Heikin kodista? Ja olisivatkohan ottaneet syliinsä, jos sinne heidän luokseen olisi mennyt?-Se oli heidän kotinsa tuo-ja he saivat aina kulkea lautaläjien luona ja katsella savupiippua ja laittaa koskeen myllyjä. Uh, kuinka se kohisi; välistä kovemmin ja välistä hiljemmin! Näkyi navetan katon yli jotakin ruukintapaista, mutta ei se tämmöistä ollut. Tämä oli varmaan toinen. Sinne kun pääsisi!

Tuuli leyhytteli pojan tukkaa, palavina tuijottivat hänen silmänsä saharuukille päin.

Mutta pieni sydän sävähti äkkiä. Lehmät!

Hän juoksi alas,-eivätkö nuo hylty olleetkin jo apilaniityllä! Ja Heikki koetti niitä sieltä ruoskalla. Lehmät vain kiertelivät toisiansa.

Hän lähti juoksemaan kotiin minkä kerkesi. Valkoinen tukka tuprusi tuulella, ankarasti ponnistivat ja vilistivät pienoiset töppöset juoksussa kivisellä tiellä.

Äiti jo kynnyksellä vastaan:

-No mikä nyt pojalle tuli?

Ja hengästyksissään Heikki soperteli lehmistä ja apilaniitystä.

-No vai ei muuta! sanoi äiti nostaen Heikin tupaan.-Leena hoi, käypäs sinä lehmät apilaniityltä!

Äiti otti Heikin syliinsä ja rupesi pesemään hänen peukalovarvastaan, joka juoksussa kuinka lie veriin tullut.

-Mihinkä on pojan saappaat jääneet? äiti kysyi kääntäen kädellään pojan päätä itseensä päin.

-Suurelle kivellet, äiti.

-Mitäs se poika siellä suurella kivellä?

-Suurelta kivellet näkyy vielä toinenkin ruukki, suuri ruukki ja savupiippu-

Äiti laski Heikin sylistään.

-Sama ruukki se on, sama katselipa sitä miltä puolelta tahansa, yhtä ruma joka puolelta.

Heikin silmät kääntyivät suurina ja kysyvinä äitiin. Äiti ei sitä huomannut.

Kun emäntä jo hämärtäessä tuli kylältä, hän kummasteli, mikä talon katolla oli kuin mikä suuri kerä ikään, katseli, tarkasteli;-eikös vain ollutkin Heikki katolla!

-Mitäs Heikki, kultaseni, siellä katolla istut?

-Ruukilla on valot ikkunoissa-

Eikä Heikkiä lehmäin paimeneksi siitä pitäen pantu, sen kiven vuoksi.

Se oli vanhan Manun totinen varoitus.

Manu oli talon vanha isäntärenki. Hän oli nuorempana hänkin oleskellut saharuukilla. Hän ei puhunut mielellään

siitä, mikä hänet saattoi sieltä lähtemään. Siitä kerrottiin jos jotakin. Olivat hänelle nauraneet ja irvistelleet. Ruukkilaisilla pitää aina olla joku pilkan esineenä. "Niillä sitä lystiä piisaa", oli sentähden Manun tapana sanoa.- Vanhempana hän kiintyi yhä lujemmin Vuorelaan ja pääsi siellä niin suosioon, että hänelle uskottiin isäntärengin tehtävät. Sen tiesivät jo muutkin Vuorelan rengit, että siellä suosittiin eniten niitä, jotka ruukkia vihasivat. Sentähden kaikki Vuorelassa vihasivat ruukkia. Mutta vanha Manu ei kärsinyt ruukista puhuttavankaan.

Vanha Manu sanoi, että hän oli Heikissä jo ennenkin huomannut kummallisia mielihaluja, ja varoitti kovasti lapsen kuullen ruukkia mainitsemasta.

Sen sijaan hän laitteli Heikille kaikenlaisia väkkäroitä ja myllynpyöriä ja vesirattaita, jotta huomio olisi niihin kääntynyt ja lapsi iloisempana pysynyt.

Ja niihin semmoisiin saivatkin Heikin kiintymään-ainoan, sillä kaikesta muusta, mitä kotona tehtiin, hän käänsi katseensa hajamielisenä pois.

Pitäjän vanha rovasti kerran Vuorelassa käydessään sattui näkemään Heikin pyöriä ja hammasrattaita. Rovasti ihmetteli.

Hän otti pojan polvellensa, katsoi silmiin ja taputteli lapsen kiharaista päätä.

-Kouluun teidän pitäisi panna tämä poika, sanoi hän emännälle.

Emäntä nauroi:

-Johan nyt luopuisin lapsestani!

Mutta vaikka rovasti näki, ettei emäntä ottanut asiaa kuuleviin korviinkaan, ei hän kumminkaan herennyt siitä

puhumasta. Joka kerta kun hän tapasi, aina muisti uudistaa kehoituksensa.

Manu murahteli pahasti itseksensä.

Ja vihdoin emäntäkin alkoi lastansa tarkastella.

-Mitä ne sinusta sanovat, oma Heikki-tupukkani, hän sanoi puristaen lasta rintaansa vasten.-Onko lapsen ikävä yksiksensä? Niin niin, onhan lapsen ikävä yksiksensä! Käykö äiti Heikillensä toverin hakemassa? Käyhän äiti. Emäntä oli sitten käynyt ruukilla Iskan puheilla ja oli ottanut Manun varoituksista välittämättä Heikki-poikansa mukaansa. Oli sanonut, että katselkoon sitä siellä kylliksensä.

Ja Heikki oli jäänyt yksin ulos, kun äiti kävi sisällä Iskan luona. Paljon oli hänen ohitsensa silloin mennyt ihmisiä, ja Heikki oli vain niitä katsellut, ei ruukkia, ei pyöriä eikä savupiippua.

Ei yksikään ollut ottanut häntä syliinsä.

Kun kotona sitten utelivat pyöriä ja savupiippua, ei Heikki tiennyt niistä mitään kertoa-niinkuin ei olisi käynytäkään.

Muutaman päivän kuluttua ruukilla-käynnin jälkeen Heikki istui "suurella ojalla" myllyinensä, oli sinne niin syvään kyykistynyt, että vain vähän valkoista tukkaa näkyi kukkaisan ruohon seasta.

Silloin hän samassa kavahti pystyyn.

Joku outo mies astuikin pitkin tietä kotia kohti.

Se oli ruukkilaisia, sen tunki kohta. Sillä kaikilla miehillä, jotka sahall palvelivat, oli omituinen käyntinsä. Notkahteli näet käydessä vasen jalka. Sanottiin sen tavan tulleen siitä, että tehtaalla useissa kohden on vaarallista käydä; täytyy jalalla polkaisten tunnustella, kestäkö silta astua. Mutta Vuorelan emäntä sanoi tavan tulleen siitä, että vanhin

tehtaalaisista, Iska-mestari, käveli luonnostaan semmoisella tavalla ja että muut häntä matkivat. Kuinka liekään ollut, kaikki ne vain niin astuivat, pienet tehtaan pojatkin, joilla ei muuta tointa siellä ollut kuin latoa tiilet läjiin patruunan tiilitehtaassa. -Heikki katseli ojan reunalta miestä, joka yhä lähestyi. Vihdoin se näkyi poikkeavan ihan suoraa tietä Vuorelaan. Ja sen takana tuli pieni tyttö paljain jaloin sipsutellen. Tästä Heikki heti juoksi kotiin ilmoittamaan, että olisivat siellä valmiina, kun ruukkilainen tulee. Kuinka Heikki lie arvannut suureksi kunniaksi, että semmoinen notkahteleva mies tulee taloihin.

Äiti kirnusi tuvassa.

Heikki töytäisi sisälle.

-Äiti, äiti, ruukinmies tulee!

-Antaapa hänen tulla.

-Se on jo punaisen aitan luona!

-Vai ei vielä sen lähempänä.

Mutta Heikki ei saa rauhaa. Milloin on äitiä nykimässä, milloin ikkunassa katsomassa. Mies tuli pihaan. Äiti vain kirnulla.

-Se tulee, se on jo pihassa-voi, voi, äiti hoi,-pian, pian!--ja Heikiltä pääsi itku.

-Mikä kumma sen lapsen onkaan? sanottiin pirtissä. Mies tuli tupaan. Äiti katsoi häneen kirnulta. Ja tunsu pian vieraan.

-Kah, Iskako se on? No totta maar kerrankin! Ja Liisakotyyppykä se on mukanasasi?

Ja äiti antoi miehelle kättä ja käski tuvan perälle. Isä oli poissa kunnan asioilla. Sitten äiti sanoi Leenalle, että laittaisi kahvit tulelle ja veisi kamariin, jonne he kyllä kohta tulisivat, jahka vain tästä kirnuamasta pääsisi.

Iska alkoi emännän kanssa puhella kaikenlaisista asioista, joita ei Heikki oikein ymmärtänyt. Sen hän vain kuuli, että äiti sanoi kaksi kertaa: "Jääköön vaan tänne Heikin toveriksi".

Se pieni tyttö, joka oli tullut mukana, kiipesi heti tultua tuvan penkille ja alkoi katsella ikkunasta ulos. Ei ollut tietääkseenkään tuvassa-olijoista.

Muitten puhuessa keskenään Heikki tuli hiljaa tytön lähelle, katseli sitä joka puolelta, erittäinkin hänen jalkojansa, jotka olivat punaisen ruskeat, täynnä kovettuneita naarmuja.

Tyttö katseli viistoon Heikkiä, mutta ei pitänyt sen enempää lukua. Kyllä hän tuommoisia poikia oli ennenkin nähnyt.

Heikki meni ulos pihalle. Siellä hän rupesi puuhailemaan jotakin tarhan särkyneen veräjän ääressä, sitten meni pihan yli maitohuoneeseen, toi sieltä vanhan kiulun ja kulki taas pihan yli, niinkuin talon toimissa ainakin.-Tyttö katsoi aina vaan.-Heikki jätti kiulun talliin, mutta otti sieltä Manun kirveen ja meni taas maitohuoneeseen, jonka ikkunasta hän vilkaisi tuvan ikkunaan, vieläkö se tyttö katsoi. Se katsoi ja näytti nauravan. Hän lienee nauranut jotakin, mitä sisällä sanottiin. Heikki odotteli, että tyttö lakkaisi katsomasta, mutta kun se sitten veti päänsä pois, olisi Heikki tahtonut, että tyttö olisi vieläkin katsonut. Ja Heikki tuli pois maitohuoneesta ja rupesi kovasti keinumaan niillä köysikeinuilla, jotka Manu oli laittanut tikapuihin viidennelle poikkipuulle. Tyttö tulikin samassa ulos, seiso vähän aikaa katsomassa Heikin keinumista, tuli sitten lähemmäksi ja sanoi: "Annas minunkin kiikkua!"-Heikki tahtoi astua alas, mutta tyttö ennätti jo nousta ylös. He kiikkuivat niin kovasti, että varmaan olisivat vanhemmat

ihmiset kieltäneet. Ensin väsyi Heikki, joka oli keinuttanut; kun toinenkin väsyi, he lopettivat. Silloin tyttö sanoi:

-Mikä sinun nimes on?

-Heikki on minun nimeni. Mutta mikäs sinun on?-kysyi Heikki vuorostaan.

-Liisa on minun nimeni.

-Jäätkös sinä meille?

-Enkä jää.

-Äitipä sanoi, että jäät.

-Enpä jääkään. Menen kotiin Iskan kanssa.

-Missä on sinun kotis?

Liisa tahtoi osoittaa kädellään ruukkiin päin, mutta oli ihan tietämätön, mihinpäin se täältä käsin oli. Kun Heikki sai tietää, että Liisan koti oli ruukilla, niin kyllä hän suunnan itse tiesi, ja kysyi vain siitä savupiipusta. Liisa ei ymmärtänyt, mitä se Heikki oikein siitä savupiipusta-, mutta rupesi kertomaan suurista pyöristä.

Ja sitten tuli se Iska tuvasta ulos pihalle. Äiti tuli mukana ja Manu ja piijat ja rengit. Iska sanoi heille kaikille hyvästit ja alkoi lähteä.

Silloin Liisa juoksi hänen luoksensa ja tarttui hänen käteensä lähteäkseen mukaan. Mutta Iska kumartui hänelle jotakin sanomaan ja pysähtyi.

Liisa katsahti kummastuneena ja pelästyneenä ympärilleen ja tarttui sitten vielä lujemmin Iskan käteen, niinkuin olisi sitä myöten tahtonut hänen syliinsä kiivetä. Kun Iska väkisin irtausi, rupesi tyttö ääneensä itkemään.

Äiti ja ne muut ottivat hänet sitten keskeensä ja lohduttelivat ja silittelivät.

Mutta Iska sillä välin lähti ja katosi pian tienkäänteeseen taa.

He eivät saaneet Liisaa itkemästä taukoamaan. Hän viimein huusi itkussaan. He veivät hänet tupaan, pitivät vuorotellen

sylissään ja puhuivat kaikki yht'aikaa.

Useina päivinä vielä jälkeenkäin päin Liisa tuon tuostakin purskahti hillittömään nyyhkytykseensä. Heikki katseli häntä arastellen, loitompaa, suu auki ja silmät pyöreinä päässä. Vasta pitkien aikojen kuluttua he ensi kertaa leikkivät keskenänsä, ja Heikki kysyi taas ruukin savupiipusta. Liisa alkoi kertoa, mutta sai äkkiä itkun suuhunsa ja jätti Heikin itseksensä.

Silloin Heikki haki parhaimman vesimyllynsä, juoksi Liisan luo ja näytti sitä hänelle- ja pyysi taas kertomaan ruukin pyöristä.

Ja niin Liisa sitten kertoi, eikä hänen punaisiin silmiinsä enää vettä tullut,- kertoi siitä suuresta vesipyörästä ja sitten höyrypyörästä, josta leveä nahkahihna kulki permannon läpi toiseen kerrokseen. Ja he menivät yhdessä suurelle ojalle myllyinensä ja istuivat sen pitkään äyräruohokkoon. Heistä tuli tästä pitäen ystävykset. Heikki kiintyi Liisaan yhä enemmän, ja vähitellen alkoi Liisakin tottua uuteen kotiinsa. Kaikki koettivat hyväillä Liisaa yhtä hellästi kuin Heikkiäkin.

Ja niinpä oli nyt Vuorelassa kaksi lapsukaista. He kasvoivat vierekkäin kuin kaksi kukkasta, jotka tuuli on toisiinsa kietonut. Siksi jo varhain Vuorelan väessä vakaantui se tieto, että Liisasta tulisi talon emäntä, kun Heikki kerran isännäksi ennättäisi.

Heikki oli yhdeksän ja Liisa seitsemän ikäinen sinä syksynä, jona Vuorelan toimekas emäntä sairastui ja nukkui kuolemaan.

Tämä tapaus kävi kovasti Vuorelan isäntään. Se tuli ihan äkkiarvaamatta ja aikana, jolloin olisi eniten tarvittu tarkkaa emäntää. Kilpailu uusniemeläisten kanssa oli

virinnyt täyteen voimaansa. Vuorelan vaaralla näkyi osattavan pitää puolia Uusniemelälle, joka perusti voimansa päiväpalkkalaisten ja löysäläisten työhön. Mutta emännän äkillinen kuolema oli viedä mieheltä koko ryhdin. Vuorelassa pysähtyi kaikki. Isäntä heitti kerrassaan asiansa ja puuhansa. Ei puhunut juuri mitään. Manu koetteli huokailla iltapuhteilla ja lähennellä, mutta puheisiin ei päässyt. Emännätön talo oli kuollut. Kun sitten lopulta alkoi aivan hullusti käydä, lähti Manu rovastin puheille,-salaa, kenenkään tietämättä.

Vuorelan väkeä ei näkynyt usein pappilan eteisessä, vaikka kyllä kirkossa. Tällä asialla oli syynsä. Silloin kun oli ollut kysymys kansakoulun perustamisesta tähän kuntaan, oli Vuorelan isäntä pannut tiukasti vastaan- ja hänen mukanaan useat muut, jotka muuten olisivat varmaan pysyneet ääneti. Tämä koulupuuha oli saanut alkunsa Niemelästä. Mutta Vuorelan isäntä oli puolestaan alkanut epäilevin silmin katsoa kaikkea, mikä oli tuloksena tukkiajoilta tai muuten jossakin yhteydessä hänen seudullaan tapahtuneiden mullistusten kanssa;-ja semmoista oli kaikki, mikä vain Uusniemelästä lähti.-Se kuntakokous oli ollut riitainen ja meluisa. Paha sanakiista oli syntynyt Vuorelan ja Niemelän välillä. Niemelä, jota rovasti kannatti, koska oli innokas kansansivistyksen harrastaja, pieksi suutaan taukoamatta. Sanoivat, että hän puhui kuin olisi hänessä ollut Herran henki. Kiivastumatta, mutta punakkana ja kesken puhettaan vähän väliä rovastiin vilkaisten hän lateli suuret ja leveät sanansa Vuorelan eteen. Mistä hän ne kaikki olikaan onkinut! Hän vertasi tätä kuntaa moniin muihin ja osoitti purevasti, kuinka paljon tämä oli muista jäljessä; eihän täällä ollut

ainoatakaan kansakoulua; täällä oltiin kuin keskellä synkintä erämaata. Hän sanoi katkerasti viime aikoina huomanneensa "taantumisen oireita"; oli ruvettu vastustamaan kaikkia muitakin edistyksen pyrintöjä.-Hän tarkoitti vuorelaisia. -Tämä pieni, mutta sitkeä joukkio oli hänen mielestään "poisjuuritettava", sillä se oli "häpeäpilkku" tälle seurakunnalle-ja niin edespäin. Semmoista ei Niemelä ennen ollut uskaltanut julkilausua. Mutta nyt hän uskalsi, sillä hän tiesi, että rovasti kannatti häntä. Hän oli jo aikaisin ruvennut hieromaan tuttavuutta rovastin kanssa, oli osoittanut harrastusta rovastin toimiin, oli aina aulis häntä palvelemaan, oli niinkuin rovastikin ruvennut puuhaamaan "kansan sivistyttämistä", kansakouluja ja lainakirjastoja. Rovasti oli sanonut häntä "edistyksen mieheksi". Saarnastuolista. Ja nyt oli Niemelä ensi kerran noussut julkisesti Vuorelaa vastaan.

Kun muut jo alkoivat hävetä Vuorelan puolesta, katsoi tämä vain tiukasti Niemelää silmiin, oljenkortta hyppysissään reviskellen.

Niemelä lopetti vihdoin puheensa. Hän rykäisi, joi lasillisen vettä ja pyyhki suunsa nenäliinalla. Ennenkuin hän rupesi rovastin viereen istumaan, hän kysyi tältä kaikkien kuullen, eikö rovasti tuntenut vetoa, kun ikkuna oli auki. Rovasti ei tuntenut vetoa, mutta nousi kumminkin panemaan ikkunaa kiinni, jos näet joku muu tuntisi-ehkä Niemelä itse...

Niemelä ei voinut sallia, että rovasti ennen häntä saisi ikkunan säpit sijoilleen, ja kiirehti sentähden hänkin niihin käsiksi. Lähimpänä istujat nousivat seisaalleen, jokin tuoli kaatui, ja tätä tyhjää hälinää kesti kauan. Ennenkuin Niemelä pääsi kovaäänisestä naurunhahatuksesta

herkeämään ja ennenkuin rovastikaan oli jälleen sijoillaan, oli Vuorelan isäntä jo sanottavansa sanonut.

Ainoastaan muutamat harvat olivat sinnepäin korvaansa kallistaneet.

Vuorela puri huulensa yhteen. Tapahtui ensi kertaa, ettei vanhan Vuorelan sanoja kuultu.

Kun ei kukaan sen enempää puhunut, äänestettiin lopuksi. Mutta äänestyksessä oli koulun vastustajia enemmän kuin puoltajia. Ja koulupuuha meni sillä erää Vuorelan tahdon mukaan myttyyn.

Niemelä vietiin sen sijaan rovastin kääseissä pappilaan vierailemaan.

Jonkin viikon kuluttua Vuorela huomasi Suomettaressa maaseutukirjeen kotikunnastansa. Siinä kerrottiin katkerasti viimeisestä kuntakokouksesta, mainittiin ylistellen rovastin valistuneita pyrintöjä ja puhuttiin ivallisesti "vanhoilla-olijoista", jotka muka kyllä omaa etuansa osaavat valvoa, mutta kiristävät kukkaronsa suun, kun on kysymys yleisestä kunnan edusta.

Veri nousi silloin Vuorelan isännän päähän. Hänkö oli kunnan eduille kylmänä ollut, hän, sen ensimmäinen ja toimeliain jäsen, vuorelaisten päämies, jotka olivat tämän kunnan kanta-asukkaita ja sen ensimmäisiä maanmuokkaajia ennenkuin uusniemeläisten nimestä mitään tiedettiinkään -noitten niemeläisten, jotka olivat kaarnapalasinä tänne tulleet, jätteinä suurista tukinuitoista!

Olisiko rovasti voinut tämän itse kirjoittaa? ajatteli Vuorela. Niemelä ei olisi toki uskaltanut, eikä sanomalehti olisi koskaan semmoisen miehen kirjoitusta painattanut.

Ja sen jälkeen olivat rovastin ja Vuorelan entiset hyvät välit rikkoontuneet.